HebrewBooks.org ©Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

ולא הם קונים מכם ולא הם קונים זה מזה יכול לא יקנו זה את זה יכול לא יקנו זה את זה האמרת לא הם קונים זה מזה ה"ק ולא הם קונים זה מזה לגופו יכול לא יקנו זה את זה למעשה ידיו אמרת ק"ו [א]עובד כוכבים [א)]ישראל קונה עובד כוכבים עובד כוכבים לא כ"ש ואימא הני מילי בכספא אבל בחזקה לא [ב)]אמר רב פפא עמון ומואב טהרו בסיחון אשכחן עובד כוכבים עובד כוכבים עובד כוכבים ישראל מנלן דכתיב [1]וישב ממנו שבי אמר רב שמן בר אבא א"ר יוחנן [ב]עבד שברח מבית האסורים יצא לחירות ולא עוד אלא שכופין את רבו וכותב לו גט שיחרור תנן רשב"ג אומר בין כך ובין כך ישתעבד ואמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן [ג)]כל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה בשלמא לאביי מוקי לה להאי לפני יאוש [ג]והאי לאחר יאוש אלא לרבא דאמר לאחר יאוש קשיא דרבי יוחנן אדרבי יוחנן אמר לך רבא טעמא מאי משום דחזקיה בורח שאני השתא לקטלא מסר נפשיה אפולי אפיל נפשיה לגייסות אמתיה דמר שמואל אשתבאי פרקוה לשום אמהתא ושדרוה ליה שלחו ליה אנן כרשב"ג סבירא לן את אי נמי כרבנן סבירא לך אנן לשום אמהתא פרקינן לה ניהלה ואינהו סבור לפני יאוש הוה ולא היא לאחר יאוש הוה ושמואל לא מיבעי' דאשתעבודי לא משתעבד בה אלא גיטא דחירותא נמי לא אצרכה שמואל לטעמיה [ד)]דאמר שמואל המפקיר עבדו יצא לחירות ואינו צריך גט שיחרור שנאמר [2]וכל עבד איש מקנת כסף עבד איש ולא עבד אשה אלא עבד שיש לו רשות לרבו עליו קרוי עבד שאין לו רשות לרבו עליו אין קרוי עבד אמתיה דרבי אבא בר זוטרא אישתבאי פרקה ההוא תרמודאה לשום איתתא שלחו ליה לדידיה אי יאות עבדת °שדר לה גיטא דחירותא היכי דמי אי דמצו פרקי לה למה לי גיטא דחירותא אי דלא מצו פרקי לה כי שדר לה גיטא דחירותא מאי הוי לעולם דמצו פרקי לה וכיון דמשדר לה גיטא דחירותא חבורי מחברי אהדדי ופרקי לה ואב"א לעולם דלא מצו פרקי לה וכיון דמשדר לה גיטא דחירותא מיתזלא באפיה ומפריק לה והאמר מר [ה)]חביבה להן בהמתן של ישראל יותר מנשותיהן הני מילי בצינעא אבל בפרהסיא זילא בהו מילתא ההיא אמתא דהות בפומבדיתא דהוו קא מעבדי בה אינשי איסורא אמר אביי אי לאו דאמר [ו)]רב יהודה אמר שמואל [ד]כל המשחרר עבדו עובר בעשה הוה כייפנא ליה למרה וכתיב לה גיטא דחירותא רבינא אמר כי הא מודה רב יהודה משום מילתא דאיסורא ואביי משום איסורא לא האמר רב חנינא בר רב קטינא אמר ר' יצחק [ז)]מעשה באשה אחת שחציה שפחה וחציה בת חורין

וכפו

ולא הם קונים. את אחד מכם: **לגופו.** שיהא צריך הימנו גט או אם יברח ממנו ויתגייר מותר בבת ישראל שאין גופו קנוי לחברו: **עובד כוכבים קונה ישראל.** למעשה ידיו שנאמר וכי תשיג יד גר וגו' או לעקר משפחת גר (ויקרא כה): **ה"מ.** דעובד כוכבים קונה חברו: **בכספא.** דומיא דעובד כוכבים קונה ישראל בכסף דכתיב מכסף מקנתו[ח)] בעברי הנמכר לעובד כוכבים וקניית עובד כוכבים בעובד כוכבים הא ילפת ליה מקניית עובד כוכבים בישראל: **בחזקה.** כגון שבאי שהחזיק בו וקנאו בחזקת יאוש כשהפקירו רבו כשנתייאש הימנו (ולא בכסף) (א) חזקה שעבד כנעני נקנה בו היינו חזקה של עבדות הלבישו הנעילו הרחיצו לרבו כדתני' בהאשה נקנית (קדושין כב:) נהי דישראל קני ליה לעובד כוכבים בחזקה דאיתקוש עבדים לקרקעות[ט)] אבל עובד כוכבים לא קני קרקע בחזקה כישראל אלא כל קניינו בכסף: **עמון ומואב טהרו בסיחון.** אלמא עובד כוכבים קונה מחבירו קרקע בחזקה. והאי עבד נמי כיון דאפקריה ישראל ביאוש קנה ליה עובד כוכבים בחזקה: **טהרו בסיחון.** דכתיב (דברים ב) אל תצר את מואב וכן בבני עמון אל תגורם (שם) וכתיב (במדבר כא) כי חשבון עיר סיחון וגו' אלמא טהר מואב בסיחון ובני עמון אשכחן ביפתח (שופטים יא) שאמרו לו מלאכי בני עמון כי לקח ישראל את ארצי בעלותו ממצרים מארנון ועד היבוק ואשכחן כשכבשו את ארץ סיחון ויירש את ארצו מארנון עד יבוק וגו'[י)] אלמא מבני עמון כבשה והדור ישראל וכבשו מיניה וטהרה להם על ידו אלמא קנייה בחזקה: **עובד כוכבים מישראל מנלן.** כגון עבד זה דשייך במצות: **וישב ממנו שבי.** מדקרי ליה שבי דידיה ש"מ קנייה בחזקה: **מן האסורין.** עבד כנעני של ישראל שנשבה וברח מן האסורין של עובדי כוכבים: **יצא לחירות.** מלהשתעבד לרבו עוד: **וכותב לו גט.** להתירו בבת ישראל: **א"ר יוחנן כל מקום כו'.** וקשיא דר' יוחנן אדר"י: **לקטלא מסר נפשיה.** כדי לצאת מידי גייסות שהרי בורח מן האסורין ויודע שאם ישיגוהו יהרג: **ואינהו.** דפרקוה לשום אמהתא: **סבור.** דלא נתייאש מר שמואל הימנה: **יאוש.** הוי הפקר: **איש.** יתירא הוא: **תרמודאה.** עובד כוכבים היה מתרמוד: **שלחו ליה לדידיה.** לר' אבא: **אי דמצו פרקי לה.** שהעובד כוכבים רוצה לתתה בדמים: **למה לי גיטא דחירותא.** יפדוה לו לשם עבדות: **מאי הוי.** הרי כבושה היא ביד העובד כוכבים: **חבורי מחברי.** בני העיר אהדדי ופרקי לה אבל לשם עבדות לא היו רוצין לפדותה לו דלית להו דר"ש [ב"ג]: **מיתזלא באפיה.** מפני שיגלה לכל שפחת ישראל היתה: **ומפריק לה.** נותנה בכדי פדיונה: **ואמר מר.** במס' ע"ז (ד' כב:): **בעשה.** לעולם בהם תעבודו (ויקרא כה): **וכתב לה גיטא דחירות'.** ונסיב לה ישראל ומינטר לה:

וכפו

אבל בחזקה לא. פי' בקונטרס חזקה של עבדות כגון הלבישו הנעילו והרחיצו לרבו כדתניא בפ"ק דקדושין (דף כב:) וקשה דאפילו ישראל מישראל לא קני עבד עברי אלא בכסף ושטר כדאמר בפ"ק דקדושין (דף יד:) כ"ש עובד כוכבים ועוד דאמר התם אשכחן עברי הנמכר לעובד כוכבים הואיל וכל קניינו של עובד כוכבים בכסף [א] ופר"ת הואיל וכל קניינו של עובד כוכבים בע"ע [ב] אבל בעלמא קניינו של עובד כוכבים במשיכה לר' יוחנן דקיי"ל כוותיה לגבי ריש לקיש וכיון דאמר ר' יוחנן דבר תורה מעות קונות א"כ [ג] לעובד כוכבים במשיכה כדמוכח בפ"ב דבכורות (דף יג.) אלא צריך לפרש דהכא בחזקה של כבוש מלחמה איירי [ד] וכן פר"ת: **עמון ומואב טהרו בסיחון.** וכי היכי דקנו ארצם בחזקה קנו נמי גופם בחזקה: **דכתיב וישב ממנו שבי.** וא"ת למה לי השתא הא דעמון ומואב טהרו בסיחון השתא עובד כוכבים ישראל קני עובד כוכבים לעוב' כוכבים לא כל שכן וי"ל דמוישב ממנו שבי לא הוה ילפינן מיניה שום קנין אי לאו דאשכחן דטיהרו [ה] ולהכי מייתי לעיל מדריש לקיש דמוישב ממנו שבי לחודיה לא הוה ידעינן ומיהו [ו] איצטריך לאתויי לאשמועינן דלא קנוי גופו: **ואינהו סבור לפני יאוש הוה.** תימה דלמא ידעי שפיר דלאחר יאוש הוה וסברי כרבא דלעיל [ז] ולמאי דפירשנא[יא)] דלרבא מודה רשב"ג לרבנן דלשם עבד ישתעבד לרבו שני ניחא דא"כ היתה שלהם ולא מסתבר שהיו באים לתתה לו במתנה [ח]: **אלא אפי' גיטא דחירותא נמי לא אצרכה.** כאביי ס"ל [ט] דלרבא [י] כיון דאמר ישתעבד בעי' גט שיחרור [יא]: **המפקיר עבדו יצא לחירות וא"צ גט שיחרור.** אין להקשות א"כ לשמואל למה לי שטרא בעבד כנעני לימא ליה באפי תרי זיל כדאמרינן בפ"ק דקידושין (דף טז. ושם) גבי עבד עברי ומאי משני נמי התם דעבד עברי גופו קנוי אכתי יפקירנו דאפי' מאן דצריך בעבד כנעני גט שיחרור היינו כדי להתירו בבת חורין אבל בעבד עברי בלאו הכי מותר בה דהתם בקדושין (ג"ז שם) לא קאמר אלא משום דס"ד דעבד עברי אין גופו קנוי ולהכי פריך למה לי שטר דאותו לשון עצמו שכותב בשטר כגון הרי את בן חורין הרי את לעצמך יאמר לו בעל פה ומשני דגופו קנוי ולא מהני הרי את לעצמך שהוא לשון קנין או לשון מחילה בלא שטר ולאותן לשונות צריך שטר אבל הפקר שמסלק רשותו מעליו מהני לשמואל אפי' בלא שטר: **כל המשחרר עבדו עובר בעשה.** והא דאמר לקמן (דף מ.) גבי שאמר בשעת מיתתו פלונית שפחתי אל ישתעבדו בה ומסקינן דאי אמר לשון שיחרור כופין את היורשין לכתוב לה גט שיחרור [יב] וכן בירושלמי אמרי' בהדיא דאי אמר שחררו משחררין °התם [יג] כיון דאין היורשין רשאין להשתעבד בה משום מצוה לקיים דברי המת לא קרינן בה לעולם בהם תעבודו ומשום נתינת גט לחודיה ליכא איסור עשה ואליו בן חורין (לקמן מא:) דכופין את רבו התם משום דאיכא מצוה רבה [יד] דלשבת יצרה כדשרינן הכא משום מצוה דרבים:

גופיה

מסורת הש"ם

א) בכת"י קונה ישראל, ב) [חולין ס: סנהדרין לד:], ג) ב"ק סט. ב"ב קעד. כתובות עז. סנהדרין לא. לקמן עה. ב"מ לח: [בכורות כד.], ד) קדושין עב: נזיר סב: יבמות מח., ה) ע"ז כב:, ו) ברכות מז: ע"ש, ושם ליתא שמואל, ז) יבמות סו. לקמן מג:, ח) [ויקרא כה], ט) [קידושין כב:], י) [במדבר כא], יא) בד"ה בין כך,

◆

תורה אור השלם

1. וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי מֶלֶךְ עֲרָד יֹשֵׁב הַנֶּגֶב כִּי בָּא יִשְׂרָאֵל דֶּרֶךְ הָאֲתָרִים וַיִּלָּחֶם בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁבְּ מִמֶּנּוּ שֶׁבִי: במדבר כא א

2 וְכָל עֶבֶד אִישׁ מִקְנַת כָּסֶף וּמַלְתָּה אֹתוֹ אָז יֹאכַל בּוֹ: שמות יב מד

◆

גליון הש"ם

גמ' שדר לה גיטא דחירותא. קשה לי הא כיון דלא היה כח ביד ב"ד להוציאו מעובד כוכבים אין כח ביד הבעלים להקדישו ולהפקירו דאף אם עבדא כמקרקעי הא בגזל קרקע אם אינו יכול להוציאו בדיינים א"י להקדיש כדאיתא בפ"ק דמציעא (ז.) גבי מסותא וא"כ היאך יכול לשחררו ועי': תד"ה כל המשחרר וכו' התם כיון דאין היורשין. עי' בתשובת מהר"י לבית לוי כלל ד סימן כו:

◆

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה בחזקה וכו' ולא בכסף (חזקה) תז"מ ונ"ב לשון הר"ן ולא בכסף ולא בחזקה:

◆

מוסף רש"י

עמון ומואב טהרו בסיחון. ע"י סיחון טהרו ארצם לישראל, במואב כתיב (במדבר כא) כי חשבון עיר סיחון מלך האמורי היא והוא נלחם במלך מואב וגו', ובעמון מפורש בנחלת בני גד בספר יהושע (יג) ויהי להם הגבול יעזר וכל ארץ הגלעד וחצי ערי בני עמון, וקא חשיב ואזיל, וכתיב בסיפיה יתר ממלכות סיחון, אלמא סיחון כבש ארץ בני עמון, ועוד מצינו במלך בני עמון שאמר למלאכי יפתח (שופטים יא) כי לקח ישראל את ארצי מארנון ועד היבוק, אלמא ארץ בני עמון הוא והם מסיחון כבשוה, דכתיב בו וירשו את ארצו מארנון ועד היבוק, אבל מהנשאר בידם לא לקחו כלום (חולין ס:). **חוץ מערב.** בגט פשוט (ב"ב קעג:) **וצידן.** במסכת גיטין (עד.) **וראיה אחרונה.** בדיני ממונות השני (סנהדרין לא.) שנחלקו בשני מחלוקות במביא שטר ראיה לסתור את הדין, בראשונה הלכה כמותו ובאחרונה אין הלכה כמותו (ב"מ לח:). **ואינו צריך גט שחרור.** להיות מותר בישראל (קדושין עב:).

◆

מוסף תוספות

א. משמע דבענין אחר לא קני. תוס' הרא"ש. ב. בכסף, דכתיב בי' 'מכסף מקנתו'. תוס' הרא"ש. ג. דדריש 'מיד עמיתך' בכסף, הא. תוס' הרא"ש. ד. שקנאו הגוי במה ששבאו והיה כבוש תחת ידו בשעה שנתייאשו הבעלים דומיא דעמון ומואב טהרו בסיחון. תוס' הרא"ש. ה. חזקה דכיבוש דהוי קנין. תוס' הרא"ש. ו. בלאו הכי. תוס' הרא"ש. ז. דמוקי פלוגתייהו לאחר יאוש. וה"ק, אנן כרשב"ג סבירא לן, ואפי' לשם עבד ישתעבד לרבו ראשון, ואת אי נמי כרבנן סבירא לך, אנן לשם אמהותא פרקנוה ניהלך. רשב"א. ח. אלא מן הדין היו רוצין להחזיר לו וגם לפירש"י ניחא דלרבנן לא היו נותנין לו מתנה. תוס' הרא"ש. ט. דמוקי פלוגתייהו בלפני יאוש, אבל לאחר יאוש לכו"ע אפי' לשם עבד לא ישתעבד בו לא רבו ראשון ולא רבו שני, דמשעת יאוש זכה עבד בעצמו ויצא לחירות וישראל גמור הוא ואפי' גט שחרור אינו צריך. אבל. רשב"א. י. דמוקי פלוגתייהו בלאחר יאוש ואפ"ה לשם עבד ישתעבד לרבו שני. רשב"א. יא. ואפי' פדאוה לשם בן חורין לא הו"ל לשחררה בלא גט רבו שני דכיון דאלו פדאוה לשם עבד ישתעבד בה רבו שני א"כ לרבה שני היתה והוא הוא שמוציאה לחירות והיתה צריכה גט חירות ממנו. רשב"א. יב. וכי אמרי' מצוה לקיים דברי המת לעבור עשה שבתורה. רשב"א. יג. שכבר פקע ממנה שעבוד. תוס' הרא"ש. ועי' בביאור על המהרש"ס שי"ף אות ז', ולפי דברי התוס' הרא"ש אין צריך להגיה בתוס'. יד. מצות פרי' דכתיב לא תוהו בראה. רשב"א.

עין משפט נר מצוה

נט א מיי' פ"א מהל' עבדים הלכה ג:

ס ב ג מיי' פ"ח שם הל' יד טוש"ע י"ד סי' רסז סעי' סו:

סא ד מיי' שם פ"ט הל' ו סמג עשין פב טוש"ע י"ד סימן רסז סעיף עט:

◆

פסקי רי"ד

שקנה את הכנעני למעש' ידיו שנאמר וגם מבני התושבים הגרים עמכם מהם תקנו אתם קונים מהם ולא הם קונים מכם ולא הם קונים זה את זה לגופיה יכול כשם שלא יקנו זה את זה לגופיה כך לא יקנו זה את זה למעשה ידיו אמרת כנעני ישראל קונה למעשה ידיו כדכתיב ונמכר לגר תושב או לעקר משפחת גר גר זה הכנעני כנעני לא כ"ש: ואימא ה"מ דקני ליה בכספא אבל בחזקה לא פי' בכנעני דקני ישראל דילפת מיניה ק"ו לכנעני בכספא מיירי אבל בחזקה שגוזלו בכח מחבירו מי [יימר] לן דקני לי' כגון זה עבד שנשבה שלקחו השבאי בכח ובחזקה מישראל מנלן דקני ליה למעשה ידיו אמר רב פפא עמון ומואב טהרו בסיחון פי' עמון ומואב היתה ארצם אסורה לישראל ובעבור שבא סיחון ונטלה מהם הותרה לישראל שקנאה סיחון בכח ובחזקה שנתייאשו עמון ומואב ממנה וחזרו ישראל ולקחוה מסיחון אלמא כנעני קונה מחבירו בחזקה: אשכחן כנעני כנעני כנעני ישראל מנין שנאמר וישב ממנו שבי פי' מדקרי ליה שבי ש"מ קנייה. ומכאן מוכיח שנכסי ישראל שאנסום כנענים ונתייאשו הבעלים וקנאם ישראל אחר הרי הם שלו ואין הראשון יכול להוציאם מיד השני ואפי' בדמים וע"כ לא פליגי רשב"ג אלא בעבדים וכחזקיה אבל בשאר נכסים מודה ואי ק' מאי קסבר רבא דאמר ישתעבד לרבו שני אע"פ שהוא לאחר יאוש והא כיון דייאש מיניה מריה ה"ל כאילו הפקירו ואי קסבר המפקיר עבדו יצא לחירות ואינו צריך גט שחרור א"כ משעה שנתייאש נשתחרר והרי הוא בן חורין והיאך רשאי השני לשעבדו ואי אמרי' דקסבר דצרי' גט שחרור א"כ כיון שרבו [ראשון] אדוק בו היאך יכול רבו [שני] לשעבדו והרי רבו ראשון יכול לכתוב לו גט שחרור להפקיעו מידו תשובה בודאי המפקיר עבדו ואינו עומד תחת שום אדם יצא לחירות אבל זה שעומד ביד השבאי שקנאו בחזקה כדאמרן אין כח בידינו לשחררו ולא מיבעיא בהפקר בלחוד אלא אע"ג דכתב ליה גיטא דחירותא אינו יכול להוציאו מתחת רשות אחרים ונהי שהועילו הפקירו ושחררו שאם יברח מיד השבאי שאין רבו הראשון יכול להחזיק בו אלא הרי הוא משוחרר אבל אם מכרו שבאי לישראל קנאו מיד השבאי למעשה ידיו ואין כח לרבו ראשון להפקיעו מתחת ידו לא בהפקר ולא בשחרור וה"ה אם מכר ראובן עבדו לשמעון למעשה ידיו שלא מכר לו אלא קנין הדמים וקנין האסור שייר לעצמו אינו יכול ראובן לשחררו ולהפקיעו מתחת רשותו של שמעון והילכך ישתעבד לרבו שני ומיהו אע"ג דאמר רבא ישתעבד לרבו שני אין רבו שני יכול לשחררו ולהתירו בבת ישראל עד שיחפץ רבו ראשון שהרי השבאי לא קנאו אלא למעשה ידיו שהוא קנין דמים אבל קנין האסור שהוא קנין הגוף שצריך גט נשאר אצל רבו ראשון ומה שיש לשבאי מכר לישראל ולא יכול למכור לו כ"א קנין דמים אבל קנין האסור אצל רבו ראשון נשאר הילכך אין כח לרבו שני לשחררו ולהתירו בבת ישראל כ"א רבו ראשון ורבו ראשון נמי בלא רבו שני אינו מועיל שהרי קנין דמים אינו שלו אלא משחרר ראשון ושני אם רוצה מתייאש ממנו ומפקירו והוא מותר בבת ישראל. וכן נמי המוכר עבדו לכנעני וחזר הכנעני ומכרו לישראל קנין האסור אצל רבו הראשון נשאר שהכנעני לא קנה קנין האסור כי אם קנין דמים ומה שקנה הוא יכול להקנות לישראל ולא יותר והלכך רבו ראשון צריך לשחררו ולהתירו בבת ישראל ולא רבו שני ורבו שני מתייאש ממעשה ידיו. וכן נמי אם מכרו רבו ראשון לישראל למעשה ידיו שקנין האסור נשאר אצלו שיחרור ראשון מתירו בבת ישראל ולא שיחרור השני אלא משחרר ראשון ומפקיר שני ואז הוא ב"ח גמור: אמר רב שמן בר אבא אמר רבי יוחנן עבד שברח מבית האסורים יצא לחירות ולא עוד אלא שכופין את רבו וכותב לו גט חירות ופריך תנן רשב"ג אומר בין כך ובין כך ישתעבד ואמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן כל מקום ששנה רשב"ג במשנתנו הלכה כמותו חוץ מערב וצידן וראיה אחרונה בשלמא לאביי דמוקי לה לפני יאוש הא לאחר יאוש אלא לרבא דמוקי לה לאחר יאוש ואפ"ה ישתעבד לרבו ראשון ק' דר' יוחנן אדר' יוחנן. ומהדר אמר לך רבא טעמא מאי משום דחזקיה בורח שאני השתא לקטלא מסר נפשיה אפולי אפיל נפשיה לגייסות: (א) אמר אביי אי לאו דאמר רב יהודה כל המשחרר עבדו עובר בעשה הוה כייפנא ליה למרה וכתיב לה גיטא דחירותא רבינא אמר כי הא מודה רב יהודה משום איסורא:

(א) ההיא אמתא דהואי בפומבדיתא דהוו קמעבדי בה אינשי איסורא. אמר אביי כצ"ל.